

Když si žáci ubližují online

JARMILA KUBÁŇKOVÁ

S přesunem výuky do online prostředí se na Lince pro rodinu a školu 116 000 opět zvyšuje počet hovorů, v nichž řešíme ubližování mezi žáky v online světě. Volající si často stěžují, že „škola to neřeší“, a dožadují se informací a postupů, jak školu „donutit, aby s tím konečně něco udělala“. V tomto článku nikoho k ničemu nutit nebudeme, ale nabídneme některé informace a postupy, které jsou podle našich zkušeností v těchto případech funkční a mohou Vaší škole pomoci.

Nejprve pár dat:

Svět žáků

- Celkem 60 % dětí mladších 13 let má svůj účet na Facebooku (fb) a 12 % dětí se přiznává k vlastnictví falešného fb účtu (2).
- Více než 34 % dětí je vystaveno průnikům na účet (prolomení hesla do účtu), stejný počet též verbálním útokům (34 %) a další děti (12 %) např. zavražďování (1).
- Celých 30 % dětí se setkala se sdílením ponižující fotografie, 15 % se sdílením ponižujícího videa (2).
- Opakované útoky v kyberprostoru potvrzuje přes 48 % dětí, kyberšikana také často probíhá prostřednictvím SMS zpráv (26 %) a veřejného i neveřejného (shodně 22 %) chatu (3).
- Sexting provozuje 15 % dětí, z nichž více než 7 % bylo k tomuto jednání donuceno jinou osobou (4).
- Děti uvádějí, že 60 % z nich nemá ze strany rodičů omezen přístup k internetu, a celých 80 % dětí nemá omezen přístup k jakýmkoliv obsahům internetu (4).

Svět učitelů

- Pouze 12 % učitelů považuje svoje znalosti v oblasti kyberšikany za velmi dobré, v případě závislosti na internetu, hrách a mobilech své znalosti za velmi dobré považuje pouze 14 % učitelů (1).
- Třídní učitelé řešili kyberšikany v posledním roce více jak v 31 % případů, závislost na internetu, hrách a mobilech neřešilo za poslední rok pouze 41 % učitelů (1).

Přibližně třetina dětí uvádí, že v případě kyberšikany nekontaktují ani učitele, ani rodiče (3). Jak to vypadá, když se žáci či rodiče na učitele obrátí, mohou ilustrovat následující příběhy z Linky pro rodinu a školu 116 000:

- Matka chlapce z 5. třídy zjistila, že na Tik Tok kolují videa, na kterých se mu spolužáci po cestě ze školy vysmívají (že nosí brýle, že má nemoderní batoh) a také mu radí, aby šel hned žalovat, že to je to jediné, co umí. Když se s tím matka obrátila na školu, dostalo se jí odpovědi, že se to přece neděje ve škole, tj. škola s tím

neбудe nic dělat. Vyslechla si též doporučení, aby to nechala být, protože žádné video přece jejího syna nemůže ohrozit.

- Otec deváťáčky se dozvěděl, že její spolužáci vytvořili facebookovou skupinu, v níž sdílejí videa natočená ve škole ještě před jejím uzavřením, mj. jedno, na němž hoši jeho dceru a její spolužačku osahávají na prsou a komentují to oplzlými poznámkami. Třídní učitelka mu odpověděla, že to přece patří k věku žáků a že snad po ní nechce, aby to teď řešila, když má plno práce s online výukou. A dcera ať se nebojí vrátit do školy, protože její spolužáky to do té doby jistě přejde.
- Dívka studující střední školu se učitelce svěřila s tím, že ji pravidelně kontaktují spolužáci a chtějí po ní vypracované úkoly pod nejasnou pohružkou, že „jinak ve škole uvidí“, a doporučují jí, aby byla ráda, že po ní vůbec něco chtějí, protože je „tak odporná, že by normální člověk od ní nic nevzal, a že by bylo lépe, kdyby se zabila“. Tato dívka prý dostala od své třídní učitelky doporučení, ať si toho nevšímá, úkoly jim nedává a nebojí se, protože to přece nemysleli vážně.
- Matka dívky z 1. stupně ZŠ od dcery zjistila, že některé její spolužačky vytvořily skupinu s názvem „Nesnášíme“ (* značí jméno zmíněné dívky), kde sdílejí mj. upravované fotografie a videa, na nichž je její dcera, které jí zesměšňují a ponižují. Třídní učitelka na matčino oznámení nijak nereagovala.

Říkám si, jak by tito pedagogové reagovali, kdyby věděli, že **kolem 70 % kyberšikany má svůj odraz v reálném světě, tj. oběti kyberšikany jsou obětmi i tzv. běžné školní šikany** (5). Existuje tedy velká pravděpodobnost, že to, **co se děje v online prostředí, se v trochu jiné podobě odehrávalo ve škole, případně se to odehrávat ve škole bude, jen co se do ní žáci vrátí.**

Samozřejmě platí, že škola nenese odpovědnost za žáky mimo dobu vyučování a nelze žáky sankcionovat za jejich chování mimo školu. Co však škola udělat může (a z naší zkušenosti by i měla), je následující:

1. poděkovat oznamovateli, že s těmito informacemi přišel; není to samozřejmé a zejm. pro žáka, který má mluvit o svém ponížení, to není komfortní situace;
2. převzít od oznamovatele důkazní videa, popř. zjistit, zda/ jak se k nim lze dostat;
3. v případě, kdy k dispozici jsou, je nutno ověřit, zda náhodou nebyly pořízeny v prostorách školy, popř. upravovány přímo na školních počítačích;
4. pokud ano, pak se jedná o záležitost školy a je nutno se tím zabývat jako jakýmkoliv jiným podezřením na šikanu;
5. pokud ne, se svolením rodiče materiály bezpečně uschovejte, možná se jednou budou hodit;
6. pokud oznamovatel o videích jenom slyšel, zapojte do pátrání školního ICT specialistu, popř. společně zapátrejte, kteří z žáků mají do skupiny přístup (při pozdějším šetření možná některý z nich s vámi bude spolupracovat);
7. oznamovatel by od vás měl dostat informaci, že pokud toto chování probíhá „jen“ mimo školu, nejste kompetentní do celé záležitosti jakkoliv zasahovat, ale že se může obrátit na OSPOD, popř. PČR (zejm. jedná-li se o výhrůžky dospívajících);
8. předejte oznamovateli informace, jak se může ochránit sám, pokud vám tyto informace nejsou k dispozici, požádejte o ně učitele ICT;
9. domluvte se s oznamovatelem, že zůstanete v kontaktu pro případ, že on nebo vy zjistíte něco podstatného pro druhou stranu;
10. informujte vedení, školního metodika prevence, výchovného poradce, školního psychologa – není třeba být na to sám.

Uvědomuji si, že výše uvedené body jsou jen strohým výčtem nezbytného minima, jež je nutno v podobné situaci udělat. Je totiž neakceptovatelné situaci bagatelizovat nebo se od ní distancovat. **Nicméně pro práci školy je klíčové, aby kontinuálně rozvíjela, posilovala a promýšlela preventivní opatření, aby v online prostoru k podobným situacím docházelo zcela výjimečně.** Výše předložené body jsou tedy již návodem na řešení „velkých požárů“, pro

všechny zúčastněné by bylo pochopitelně lepší, kdyby k nim nedocházelo.

Současně se nemusíte obávat složitého pátrání po tom, kdo je autorem ponižujícího online materiálu. Výzkumy ukazují, že cca 70 % žáků ví, kdo je „jejich agresorem“, protože se znají z reálného světa (5).

Ačkoliv je téma tohoto článku neveselé, věřím, že drtivá většina z vás si s online ubližováním mezi žáky umí poradit a výše zmíněné pro vás bylo spíše opakováním. Pokud však v budoucnu vyvstane nějaká otázka, rádi vám poradíme.

Hlavní zásady:

- BLOKIJ
- NEODPOVÍDEJ
- UCHOVEJ DŮKAZY
- POŽÁDEJ PROVOZOVATELE STRÁNEK O ODSTRANĚNÍ VIDEA/FOTOGRAFIE/PŘÍSPĚVKU
- POŽÁDEJ O POMOC
- NON STOP LINKA RIZIKA KYBERPROSTORU: 778 510 510 (provozuje Dětské krizové centrum v Praze, www.ditekrize.cz)
- LINKA BEZPEČÍ 116 111 (non stop a zdarma)

ZDROJE

- CSSP, odd. PCPP. *Výstupy z dotazníkového šetření mapujícího rizikové chování v pražských školách z pohledu pedagogů.* Praha 2017.
- KOPECKÝ, K. *České děti a Facebook. Výzkumná zpráva.* Olomouc: UPOL, 2015.
- KOPECKÝ, K. a kol. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu.* Olomouc: UPOL, 2015.
- KOPECKÝ, K. *Sexting a rizikové seznamování českých dětí v kyberprostoru. Výzkumná zpráva.* Olomouc: UPOL, 2017.
- ČERNÁ, A. (ed.). *Kyberšikana. Průvodce novým fenoménem.* Praha: Grada, 2013.

Mgr. Jarmila Kubáňková, Ph.D., metodička služeb 116 000 a 116 123, statutární zástupkyně Cesta z krize, z. ú.